

שמעתא עמיקתא

גליון תרכ"ו | פרשת לך לך | תשפ"ה | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

הנמצא במקום סכנה ורוצה לאכול פת האם צריך לכרוך ידיו במפה

א. תנן (עירובין יז.) ארבעה דברים פטור במחנה, מביאין עצים מ"מ, ומטורחין מרחיצת ידים ומדמאי ומלערב. **ובגמ'** (יז.) אמר אביי לא שנו אלא מים ראשונים אבל מים אחרונים חובה. והובא לדינא **ברי"ף** (ד. **ברא"ש** פ"א כ"ד) **וברמב"ם** (פ"ו מהל' מלכים ה"י).

ופרש"י (שם) במחנה - היוצאת למלחמה, מביאין עצים - ואין חוששין משום גזל. ומלערב - עירובי ציצרות אם הקיפו אלו ואלו ומחיצה מפסקת ביניהם ויש שם פתח אי"צ לערב.

בירושלמי (פ"א ה"ח) איתא כמה היא מחנה, ר' חנניה אמר מאה ויבא גדעון במחנה ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה, ר' אבונה בעי אילו אמר מחנה ואנשים אשר אתו מאה יאות. ר' יוחנן אמר עשרה ויבואו נערי דוד וידברו אל נבל וגוי, מהו וינוחו ר' יוסיטא בר שונם אמר נעשו מחנה. ר' יהודה בן פזי אמר עשרה עד למחנה גדול כמחנה אלהים וכמה מחנה אלהים עשרה. תני בשם ר' יודה שנים עשר אלף כמחנה ישראל.

ויעו"י **ברשב"א** (עירובין יז.) דכתב ומפרשי בירושלמי דעשרה קרויים מחנה דגרסיי התם וכו'. ומשמע דהכי ס"ל עיקר לדינא. וכ"כ **בעבודת הקודש** (בית התיבות שער ד' ב) איזהו מחנה כל שיש בו עשרה שטמא עד למחנה גדול כמחנה אלהים, וכמה מחנה אלהים עשרה, פחות מיכן שיערה.

ג. והנה בפרש"י מבואר דמחנה היינו היוצאת למלחמה. וכן מבואר **ברבינו יהונתן** (ד' מדפי הר"ף) דכתב - ארבעה דברים וכו' התיירו להם כחמשים למחנה היוצא להלחם אפי' למלחמת הרשות, וכ"כ שם למלחמת מצוה, אע"פ שהוא אסור לכל אדם, ואפי' לשירא ההולכת ממקום למקום שדין שירא בארבעה דברים אלו כדון יחיד העומד בביתו.

וכן נראה מדברי **הטור** (סי' קנ"ח) שכתב בזה"ל - ומיחו **במחנה** ההולכים **למלחמה** פטורים מנטילת ידים ראשונים.

וכן מבואר בדברי **המ"מ** (פ"ק דעירובין ה"ח) דדין המשנה דוקא במחנה היוצא למלחמה וכשהן חונים ימים חונים להלחם ומפני כך הקלו להם.

אולם מדברי הרשב"א הנזכרים משמע דכל דהוו עשרה מחנה מקרי, דהא פ"י דההבדל בין שירא למחנה הוא בכמות האנשים, ולא פ"י דמחנה היינו היוצאת למלחמה, ואילו שירא היינו בסתם בני"א ההולכים ממקום למקום.

וגדולה מזו מציינ' **באורחות חיים** (הל' נטילת ידים דין י"ג) דכתב - מי שהיה במדבר או שהיה לו סכנה, אוכל ושותה בלא רחיצה, עבר אונסו וסכתנו חייב לרחוץ מיד. וכן מפי בירושלמי במחנה פטורין מנטילת ידים מפני טרדם וחיבים בסוף מפני הסכנה.

ולא מציינו כן בירושלמי שלפנינו. אולם **בב"י** (סי' קנ"ח) הביא דברי האורחות חיים, וכתב ע"ז - וכן נראה ממ"ש המרדכי בפרק אלו דברים (סי' ר"ד) אמאי דאמר רב (חולין ק"ז) נוטל אדם שחרית ומתנה עליהם כל היום. ויש להקשות עליהם מעובדא דרבי עקיבא בפרק עושין פסין (עירובין כא.) שאמר מוטב שאמות מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חבירי, ואח"כ מצאתי שהתוספות הקשו שם כן ותירצו דמחמיר על עצמו היה.

וכן פסק לדינא **בשו"ע** (סי' קנ"ח סי"ח) מי שהיה במדבר או במקום סכנה ואין לו מים, פטור מנטילת ידים.

ג. ובפשטות נראה דהיכא דפטור מנטילת ידים אף אי"צ לכרוך ידיו במפה. וכן נראה מדברי **הב"י** סי' קס"ג דכתב שם על דברי הרוקח וז"ל "ומשמע מדבריו דמשאין מים מצויים לפניו ד' מילין ולאחריו בפחות ממילא יוכל לאכול בלא נטילה כלל, משום

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מברכים הטוב והמטיב על היסוד של ראש ארגון טרור

א. ברכה על בשורות טובות. **ב.** גדר השמחה שמברכים עליה. **ג.** רשות או חובה. **ד.** בשאר ברכות הודאה. **ה.** בשורה משמחת שאין הנאה בא לידו. **ו.** הטובה אינה שלימה. **ז.** ברכה על מפלתם של רשעים.

א. ברכה על בשורות טובות / רעות

תנן **בברכות** (ד.) על הגשמים ועל בשורות טובות ואמר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות ואמר ברוך דין האמת. **ובגמ'** (נט.) אמרינן קצרו של דבר על שלו הוא אומר שהחינו, על שלו ושל חבירו אומר ברוך הטוב והמטיב.

ותנן עוד שם חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנא' (דברים פ"ו פס' ה) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגוי' בכל לבבך בשני צידריך ביצר טוב וביצר הרע, ובכל נפשך אפי' הוא נוטל את נפשך, ובכל מאדך בכל מונחך. דבר אחר בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו. **ופרש"י** דבר אחר בכל מאדך - מדות מדודות בשם - בין מדה טובה בין מדת פורענות. **ובגמ'** (ס.) אמרו מאי כשם שמברך על הטובה, אמר רבא לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה. **ופרש"י** לקבולינהו בשמחה - לברך על מדת פורענות בלבב שלם. וכ"כ **הרי"ף** (מב. - מג. ברי"ף) **והרמב"ם** (ברכות פ"י הי"ד ה"ז).

וכן פסקו **הטש"י** (סי' רכב סעי' א - א.) דעל שמועות שהם טובות לו לבדו, מברך שהחינו, ואם הן טובות לו ולאחרים, מברך הטוב והמטיב, ועל שמועות רעות הוא מברך דין האמת כו'. וכת' **הגר"ז** (לוח ברכת התהנין פ"יא אות כג) דמברכים על השמועה וא"צ לומר אם רואה הטוב בעיניו. ומבואר **במ"ב** (שם שם ש"ע"א אות ג) וסי' רכב ס"ק א.) שאף אם לא בירך מיד כל שהשמחה עדיין בלבו מברך.

ב. גדר השמחה שמברכים עליה

ועי' **בתשובת הרשב"א** (ח"א ססי' רמה) שהוכיח מהא דאיתא **בברכות** (נט.) מת אביו והוא ירשו, בתחלה ואמר ברוך דין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב, **שאינ ברכה זו (וכן ברכת שהחינו) תלויה בשמחה אלא תלויה בדבר שמגיע לו תועלת,** ואע"פ שמתערב עמה צער ואנחה. והביאו **המ"ב** (סי' רכב ס"ק ט).

אלא **שבחי' הרשב"א** (שם נט.) דיהי בנה) כתי' שברכת הטוב והמטיב על כלים חדשים וכדו', מברך בשעת קנייה אע"פ שעדיין לא נשתמש בהן **שאינ הברכות אלא על שמחת הלב שהוא שמח בקנייתן או בבנייתן** כדרך שהוא מברך על הגשמים משעת ירידתן אע"פ שאין הנאתן ניכרת מיד. וכן פסק **השו"ע** (סי' רכב סעי' ד.).

ויצא היכן שהתועלת גדולה והנאה ניכרת כגון שנפל לו ירושה, אף שאינו שמח עתה בלבו, כיון שהגיע לו תועלת רבה ואילו לא היה מת אביו היה מברך, צריך להודות. וכמ"כ היכן ששמח בלבו אפי' אין הנאה ניכרת מברך כיון שהוא שמח בלבו עתה.

ג. רשות או חובה

והנה בענין ברכת שהחינו על המועדים ועל פירות חדשים איתא **בעירובין** (מ.) אמר רבה כי הוינא בי רב הונא איבעיא לן מהו לומר זמן ברי"ה וביח"כ, כיון דמוזמן לזמן אתי אמרינן, או דילמא כיון דלא איקרו רגלים לא אמרינן, לא הוה בידיה, כי אתאי בי רב יהודה אמר אלא אקרא חדתא נמי אמניא זמן, א"ל רשות לא קא מיבעיא לי כי קא מיבעיא לי חובה, מאן, א"ל רב ושמואל דאמרי תרווייהו אין אומר זמן אלא בשלש רגלים. **ופרש"י** אקרא חדתא - כשאני רואה דלעת חדשה משנה לשנה אמניא זמן.

ועי' **ברשב"א** (ח"א סי' רט) שכת' בענין שהחינו על ברכות הפירות דברכות אלו של רשות הן ולא של חובה. והביאו **הב"י** בסימן רכ"ח. וכת' עי"ז **הדרכ"מ** שם (אות א.) שכ"כ **באו"ז** (ח"ב סי' קמ).

והנכה"ג (הגה"ט סי' רכג) כת' דיראה **השולט"ג** מפרש שמה שאמרו בגמ' שהוא רשות קאי על הברכה, ולי נראה דרשות קאי אקרא חדתא (פרי חדש), כלומר דבר שאינו מוכרח לעשותו ולאכול קרא חדתא והוא רוצה לאכול לא קא מיבעיא לן, כי מיבעיא לן חובה, כלומר דבר שאינו יכול לשמוט ממנו לעשותו, ע"כ. וכבר מבואר כן **באשכול** (הל' ברכות ה' הודאה עמי לב.).

והמ"א (סי' רכה ס"ק ט) פסק דברכה זו אינו אלא רשות כמבואר **בגמ'** (עירובין (שם), מחצה"ש) וכ"כ **בש"ט"ג** וכן הוא בס"י רכ"ג דלא כמו שנדחק **בבנה"ג**. וכן נקט **העולת תמיד** (שם ס"ק א.).

והא"ר (אות ה.) הביא **מהגהות סמ"ק** (סי' קא אות כט) שנקט **בכנה"ג** דכת' אקרא חדתא, פירש אראייתה, וכת' כדיון שהיא מח' ישנה לכן אין אומר דרי ליוהר שלא לבטלו. **והמ"ב** (סי' רכה ס"ק ט) פסק **כהרשב"א** דהרי רשות ואי לא מברך לא מינעש. ומי"מ כת' ע"פ **הא"ר** הנ"ל דראוי ליוהר שלא לבטלה. מבואר דס"ל דלהלכה דברכת שהחינו (על הפירות) אינו אלא רשות, ומי"מ לכתחלה ראוי לחוש לדעת החולקים בזה. ועי' **בנה"ח** (סי' רכה אות כב) שהביא דברי **הא"ר**.

ד. בשאר ברכות הודאה

ויעו"י **ברשב"א** (ח"א סי' רמה) שכת' בענין ברכת שהחינו על לידה שלא ראיתי שהנהו לברכה, ושמה עשאוה רשות כקרא חדתא בעירובין (שם) דכל שאינו בא מזמן לזמן כמועדות אין מברכין שהחינו בחובה, ומפני שראיתי גדולי הדור שלא נהגו לאמרו אני דוחק כן ואע"פ שאין זה מספיק כל הצורך שהרי בפדיון הבן תקנו זמן, ושמה אף על מצוה ממצות התורה כפדיון הבן אומר זמן, ולפי טעם זה כל אותם שברפך הוראה קנה כלים חדשים ונפלה לו ירושה מאביו וכל אותם הנזכרים שם דלאו מזמן לזמן אתו ולא מצוה אלא במקום הנאה לבד, י"ל דלאו בחובה אמרו אלא ברשות, ע"כ. והביאו **הב"י** סוף סי' רכ"ג.

ועי' עוד **ברכי"מ** (סי' רכב אות א.) שהקשה על **הרשב"א** דהא אמרינן **בגמ'** דנולד לו בן מברך הטוב והמטיב משום דאיכא אשתו בהדיה, ואפשר ד**הרשב"א** לא קאי אלא היכא שמתה אשתו בשעת לידה דליכא הטבה אלא לדידיה כו' ומי"מ דבריו צ"ע. ועיי"ש (אות ד) שכת' דאע"פ ד**הרשב"א** משמע כדעת רב שירא דברכות אלו אינן חובה מי"מ יש להנח לברך עליהן כהפוסקים דס"ל שהן חובה ומי"מ המיקל בברכות משום שהיא מח' לא הפסיד, ע"כ. ועי' **בערוה"ש** (סי' רכב אות ב.) מש"כ ליישב דברי **הרשב"א**.

ואע"פ ש**הדרכ"מ** תמה על **הרשב"א**, עיי' **ברמ"א** בס"י רכ"ג (סעי' א.) שכת' על הא שכת' **השו"ע** ילדה אשתו זכר, מברך הטוב והמטיב כו', דיש שכת' שנהגו להקל בברכה זו, שאינה חובה אלא רשות, ומהו נתפסו שרבים מקילים באלו הברכות. **והמ"א** (סי' א.) כתב דברכה זו - פ"י בברכת שהחינו דאיתא **בגמ'** (עירובין (שם) שהוא רשות (עמ"ש סי' רכ"ה סעי' ג.) ולכן מקילין רבים בכל הברכות כיוצא באלו ואינו נכון דמאי דאיתמר איתמר, ע"כ.

והמ"ב (סי' ק"ב) פסק **כהמ"א**. וכן **בנה"ל** (שם ד"ה יוש) כת' על **הרמ"א** דהרבה פוסקים ס"ל דהוא חובה. אלא דעי' **במ"א** בס"י רכ"ב (סי' ק"ב) שפסק ע"פ **הספר חסידים** (שם שפב, תתש ותתמה) דמי שהוכרח מחמת עניותו אשה עשירה שלא בחפצו מברך הטוב והמטיב ודין איתמר. וכת' **הפמ"ג** (שם ח"א) שמש"כ **המ"א** אשה עשירה כו', היום כמדותה ממעטין בברכות אלו, ודין סי' רכ"ג [סעיף א' בהגהת], ע"כ. **והמ"ו** (סי' רכב ד"ה יני"ל) כת' על דברי **הס"ח** דג"ל דשתיין ברכה לבטלה הן, דלא שייך לברך דין האמת כי התרצה לישא אותה, וכמ"כ לא יברך הטוב והמטיב כי אינו נושא אותה ברצון שלם אלא מעדיף אחרת והממון שהיא מביאה אינו שלו, ועיי"ש. **והערוה"ש** (סי' רכב אות א.) כת' דמי"ש **המ"א** באשה עשירה צ"ע, ע"כ.

והמ"ב (שם ס"ק א.) הביא דברי **המ"א** וכת' ע"פ **הפמ"ג** דכמדומה שכהיום ממעטין בברכות אלו, גם **במו"ק** מפקפק בזה. אלא שמשמע ש**הפמ"ג** **והמ"ב** כתבו כן דוקא בהאי דהס"ח שהוא חידוש, אבל בשאר גוויי מברכים. וכן הוא **בנה"ל** (רס"י רכב ד"ה ילדה).

ה. בשורה משמחת שאין הנאה בא לידו

והנה **מהמשנה** הנ"ל ששנו ברכת הטוב והמטיב וברכת דין האמת בחדא מחתא, משמע קצת דבכשם שברכת דין האמת היא על הבשורה לחוד אף ברכת הטוב והמטיב היא על בשורה לחוד אף כשלא אתי הנאה לידה וכגון ששמע בשורה טובה על חבירו ושמח בלבו. וכן מבואר **בגר"ז** (שם) שכת' דעל שמועות טובות בין שהיא טובת רבים בין שהיא טובת יחיד כל שלבו שמח בטובתו כגון שהוא אביו או רבו או רעו אשר כנפשו מברך הטוב והמטיב, הטוב לו ששימח לבבו והמטיב למי שנעשית לו הטובה. ואם בשרוהו טובת עצמו מברך שהחינו ואם יש לו שותף בה מברך הטוב והמטיב, ע"כ.

וכן משמע **הערוה"ש** (אותיות א - א.) שכת' שאינו מבורר מה נקרא שמועה טובה, והנר' שצריך להיות טובה חשובה ששמח בזה הרבה הן **שמחה** של ממונו והן **מין שמחה אחרת**, ובממנו תלוי לפי עשירותו ועניותו דמה שלעני הוא דבר גדול הוה לעשיר דבר קטן והטוב לפי העניין. ועל בשורות רעות מברך דין האמת, ואין חילוק בין רעת הגוף ובין רעת ממון וגוי"כ כל אי לפי ערכו, ע"כ.

אלא **שהבה"ל** (סעי רב על סעי א' ד"ה לידה) יצא לחלוק על ה**ס"ח** ע"פ ה**רשב"א** (חידוסי סי' עז) שכתו שברכה זו הוא דוקא בדבר שיש לו תועלת והנאה בו כירידת גשמים וירושת הקרובים כו', וכן בלידת אשתו זכר שיש לאב ולאם הנאת תועלת חדא דהוה להו חוטרא לידא ומרה לקבורה, ועוד שהוא כ"ח האב והאם כו', ובהני שוכר ה**ס"ח** אף שיש טעם זה, וגם ביתר הפוסקים לדין. ונוכר דבר זה וטוב למעט בברכות אלו בדרך שילך נוכר בהדיא, ע"כ. מבואר שמברכים דוקא על הבשורה טובה שבא הנאה לידה.

והקצה"ש (סעי סד בדיה"ש אות ח') דבר דברי ה**בה"ל** שהרי ודאי הא"ר ראה דברי ה**רשב"א** שהרי הוא מובא בב"ח סעי רכ"ה, וכה**ס"ח** מבואר בגר"ח הנ"ל, וה**רשב"א** לעולם בא למעוט רק דשבעל הטובה עצמו לא יברך הטוה"ט עבור זה שחבירו שמח בטובתו, דמאן מוכח שחבירו באמת שמח כ"כ בטובתו עד שראוי לברכה כו', אבל חבירו שמח בטובתו יכול לברך על שמחת עצמו וטובת חבירו, ע"כ. ולפניו יוצא שנייד תלוי בפלוגתא. ובאמת ז"ל דאף ה**ס"ח** יודה בני"ד כי אפשר דדוקא כשעכ"פ הגיע הנאה ליד חברו מברך אבל בשמחה שלא מגיע לידו הנאה אינו מברך. ומ"מ מהגר"ז והערוה"ש ממש דבכל גוונא מברך על בשורה טובה.

ו. הטובה אינה שלימה
שוב בינותי שבני"ד לכי"ע אין לברך, דיעו"י **בס"ח** (סעי תתמג) שכתו שאפי' אם שמע עמו נאמן כגון ראובן שגול ממנו ושמע שנתפש הגזלן ושישב הכל אל יברך עד שישב לו, ומעשה דעבד אברהם שבירך ברכה קודם שידע בודאי שזאת היא רבקה המיועדת ליצחק (עי' ילקוט שמעוני פ"י חיי שרה רמז קט על פ"ד פס' כז), אנבואה דאברהם סמך, ע"כ. וכן פסקו ה**מ"א** (סעי רב ס"ק א) וה**מ"ב** (ס"ק א). מבואר דאע"פ שיש שמחה בזה שנתפש הגנב קמ"ל ה**ס"ח** דאינו מברך כל שאין השמחה שלימה.

וכן משי"כ ה**ס"ח** על הא דעבד אברהם, היינו דלולי נבואת אברהם לא היה מברך אע"פ שמצא אשה הגונה ליצחק, כי אין השמחה שלימה עדיין. ועי' **במו"ק** (סעי רבג) שכתו שיש שיעודין יש לברך שהחיינו דלא גרע משאר מעוות טובות, והביא ראייה מעבד אברהם שבירך אע"פ שלא היה לו עדיין שום בטחנה שיתגורר לו בודאי והיה צריך אח"כ לבקש שיש רצון מאביה ואמה ודעתה.

אולם מה**ס"ח** מבואר דבכה"ג לא מברך. וכ"כ ה**ערוה"ש** (סעי רבג אות ה') מדיליה שאינו מברך בכה"ג כי אין השמחה שלימה, עיי"ש. ואין לומר דס"ל לה**ס"ח** שאין לברך עד שישב הגזילה כי לא הגיע הנאה לידה, כי מבואר לעיל אות ה' דלדעת ה**ס"ח** מברכים על בשורה טובה אף שלא מגיע הנאה לידה.

ולפניו ה"ה בני"ד נראה דאף אם נימא כ"ל שעל בשורה טובה יש לברך בני"ד שאף ששמחה היא לישראל ששונאו עוברים מהעולם מ"מ אנו בגלות ואחר רשע א' מגיע אחר ואין כאן שמחה שלימה בפרט שרחמנא ליצחק שבוים.

ז. ברכה על פשעים של טובעין ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה
ודלמא ז"ל טעם נוסף לברך בני"ד ע"פ הא דאיתא במגילה (י' מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה (שמות פ"ד פס' כ) בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה. וכן איתא בסנהדרין (ל"ט): באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה אמר להן הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני, אמר ריב"ח הוא אינו שש אבל אחרים משיש, ע"כ. ועי' בב"י (א"ח סי' תצ) בשם ה**שבלי הלקט** (סעי קעד ס"ט): שכתו **מדרש הרנינו** (פרשת סוכה) שהטעם שאין גומרין ההלל כל ימי הפסח הוא לפי שמטעו המצריים וכתביב (משלי כ"ד) בנפול אויבך אל תשמח. וכן נקט ה**מהר"ל** (סדר התפלות של פסח אות ט). וכן הביא ה**מ"ב** (ס"ק ז). ובדרך זו מציינו **לשבילי הלקט** (מלכות שמחות ס"ב כב) כתו סדר התפלה בבית האבל, כך מנהגינו, בתפלת שחרית מתחילים הזמירות מברוך שאמר עד ומהללים לשם תפארתך. ומדלגים השירה, והטעם ז"ל כמ"ש (מגילה ט) מעשה ידי טובעין בים וכו'. וכ"כ בדברי **שאלו** (וי"ד סי' שש) בשם ה**מעבד יבוק**, וה**רע"א** (תני סי' כד) בשם ה**תניא**. אולם **במ"א** (סעי קלא ס"ק ז) מבואר טעם אחר אמאי שלא לומר הלל בבית אבל והיינו משום דהוי דבר שמחה. וכן מבואר ב**פת"ש** (וי"ד סי' שש ס"ק ב). וה**מ"ב** (סעי תרפ"ג ס"ק א) פסק שמותר לומר הלל בבית אבל (ולענין האבל עצמו הביא מח' דבר).

אלא דעי' ב**ברכות** (ט): דאיתא מאה ושלש פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה-ה עד שראה במפתלן של רשעים שנאמר יתמו חטאים מן הארץ והארץ תרעה אור אות ה' והקשה על הא דאמרו הפוסקים שלא גומרים את ההלל בפסח ע"פ הא דמגילה והלא כתיב (משלי י"א): 'באבד רשעים רנה'. וכתב **דמהזהר** (ח"א דף קכ"א ע"ב) הפנתי תירוץ, דלא שייך רנה באבוד רשעים אלא כשנתמלא סאתם ואין בהם מתום לגמרי, אבל כשלא נתמלא סאתם ויש בהם עדיין איזה דבר טוב, רק הקדוש ברוך הוא מאבדם בשביל ישראל, על זה אמר מעשה ידי, ע"כ. וכ"כ ה**שפ"א** (ברכות ט). ועי' עוד בחו"י (סעי רב) ו**בצל"ח** (ברכות ז).

שוב העירוני מדברי **היפה ללב** (פלאגי ח"ג סי' תרפ"א אות ג') שהביא בשם המפרשים ז"ל שהטעם שלא מברכים בקריאת פרשת זכור על מצוות מחיית עמלק, כי לא מברכים על השחתה אפילו על השחתה הרשעים כמבואר במג"ל. והוא ז"ל כתו דהטעם שלא מברכים משום שאין בו געשה עיי"ש.

והראש דוד (לחיד"א פ"י בשלח דף ת"ט ט"ז ד"ה ויתבאר) כתו דהא דאמרינן מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה, ה"מ בעידנא דריתחא באותה שעה שנידונים, אבל אחר שנגמר הדין ונגלה הנס שרי לומר שירה, וגם דוד לא אמר שירה אלא לאחר מפלתן של רשעים. ו**התורה תמימה** (שמות ט) הקשה על דברי המגכמי הנ"ל דאין אמרו אז משה וישראל שירה וכמ"כ שאל סתירה מהגמ' בברכות, ותירך דהא דאמרו דאיתא במגילה דכיון דהטביעה היתה בלילה נכון שלא לאמר בלילה אבל ביום שלמחרתו שרי, ומדויק לפיו לשון הגמרא בענין זה בסנהדרין "באותה שעה" וכן צ"ל בברכות שם בהא דוד דלא אמר הללויה-ה עד שראה במפתלן של רשעים והלא הוה יום שירה כדלפנין בפסחים לענין חיוב הלל באישון של פסח מפסוק השיר יהיה לכם כליל בתקדש שש, ולכאורה קשה ג"כ איך אמר שירה במפתלן של רשעים, והא חזון בליל ראשון של פסח מפסוק השיר יהיה לכם כליל שעת המפלה אמר כן. ולפניו צ"ע משי"כ הפוסקים טעם שאין גומרים הלל בחוה"מ וביו"ט האחרון של פסח מטעם מעשה ידי טובעין בים וכו', וצ"ע, ע"כ. ועי' **בערוה"ש** (סעי תתמג) שכתו על הטעם דהתבש"ץ הנ"ל דבאמת זהו טעם ע"פ דרש ועיקר הטעם לפי שאין הימים חלוקין בקרבנותיהן משא"כ בחג הסוכות וזה הטעם איתא בגמ', ע"כ.

ובשו"ת לב חיים (פלאגי ח"ב סי' מג) נשאל בענין ששריפה בעיר, ועשרות בתים נשרפו כמה בהכ"נ וס"ת, ובהכ"נ אחד ניצל לאנשים שהצליחו לכבות שריפה, ומפני זה הנס רצו לברך ברכת הטוב והמטיב, וכתב שאין לברך שריפה אם בונה בהכ"נ מחדש אין לברך ברכה זו כ"ש כשלא נבנה מחדש אלא שניצל משריפה ועוד כי הגם כי היה עזר הבורא ית' בהצלתו מ"מ היה בדרך הטבע, באי מהם כיון שבשריפה הזאת עצמה אשר שרף ה' היה כליון חרוץ לשאר בהכ"נ ועוד ושמים וארץ בוכים כו', וא"כ אחר כל הרעה כי בצרה גדולה אנהנו אין יתכן לברך ברכת הטוב והמטיב, ועי"ד שאמרו רז"ל מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה. ועיי"ש שהביא במקרה דומה שרצו לומר הלל על ההצלה ופסק לומר לאחר זמן אחר שנבנה מחדש בהכ"נ. ולפי כל הנ"ל יש כאן עוד טעם לומר שאין לברך בכה"ג אע"פ שראה שמעיקר הדין משום טעם זה לחוד רשאי לברך.

מ. ס. ק. נ. א. ד. ר. י. נ. א.

א. על שמעות שהן טובות, אם טובות לו מברך שהחיינו, ואם הם טובות לו ולבני ביתו או שותפו מברך הטוב והמטיב בשם ומלכות, וגדר שמועה טובה הוא בשורה טובה חשובה ששמח בזה הרבה. ב' י"א דאף על בשורה משמחת שלא באה ממנה הנאה לידו, כגון ששמע על בנו או חברו אשר כנפשו שנולד להם בן, מברך הטוב והמטיב, הטוב לו ששימח לבבו והמטיב למי שנעשית לו הטובה. וי"א שאין מברכים אלא כשבא לו הנאה מטובה זו, אבל על טובה של אחרים אפי' שמח בה מאוד אינו מברך. והעיקר כדעה האחרונה, ומ"מ במקום האפשר עדיף לצאת ידי"ח עיי' שיברך על דבר אחר. ג' על שמעות רעות מברך לדין האמת. ואין חילוק בין רעת הגוף ובין רעת המופ. ד' י"א כשכש שברכת שהחיינו על פירות שמתחדשים היא ברכת הרשות ולא חובה, ה"ה שאר ברכות החובה, ועל כן מציינו שהנהו למעט בברכות אלו, ויש חלוקים וס"ל שברכות אלו חובה הם ואין למעט בהן אלא במקום שהחובה אינו ברור כל כך. ה' אם השמחה אינה שלימה כגון שנתפש גנב שגנב ממונו אך עדיין לא החזיר הגזלה לא מברכים. ו' על חיסול של ראש ארגון טרור ימיש לא מברכים אף לסוברים לעיל שמברכים על בשורה משמחת אף שלא מגיעה הנאה לידה כי עדיין אין השמחה שלימה, ובפרט שיש סוברים שאע"פ ששמחים במפתלן של רשעים מ"מ לא מברכים על זה.

הח"ל כהולכים במחנה שנתבאר בסי' קנ"ח שפטורים מנטילת ידיים ע"כ. ומבואר דגבי הולכים במחנה פשיטא ליה דא"י"צ לכורך ידיו במפה. [אלא דלענין שאין מים מצויים לפניו העלה שם לדינא דיאכל ע"י מפה עיי'].

וכן נראה מלשון המחבר דבסי' קנ"ח גבי מי שהיה במדבר או במקום סכנה ואין לו מים סתם וכתב "פטור מנטילת ידיים". ואילו בסי' קס"ג גבי אין מים מצויים לפניו כתב "יטול ידיו במפה".

וכן הוא לשון ה**גר"ח** (סעי קנ"ח סי"ד) "שבמקום סכנה לא גזרו כלל על נטילת ידיים".

וכ"כ ה**מטה יוסף** (לר"י הלוי זצ"ל - או"ח סי' י"ח אות ל"א) משמיה **דמה"א אמיגו** זצ"ל דמדסתם כאן המחבר ולא כתב שיקרוך ידיו במפה כמ"ש בסי' קס"ג, ואף הרי"ב בהגה"ה לא כתב ולו מיד, משמע דפטורים לגמרי, ולא צריכי מפה, וכאן דטרידי מחמת סכנה לא הצריכו לכורך במפה, ולא דמי להיחא דסי' קס"ג דליכא סכנה.

וכ"כ **ערוך השולחן** (סעי"ד) דמלשון השמחה דתנן שפטורים, ולא קלא התירו"ם עיי' מפה כמו דאמרו בגמ' (חולין ק: ז) התירו מפה לאוכלי תרומה.

ד. אולם **במלבושי יו"ט** (ס"ק ט) על הלבוש כתי' דמי שהוא במדבר או במקום סכנה ואין לו מים פטור מנט"י, דלא חייבוהו במקום שאינו יכול, כתב דני"ל שילוש ידיו במפה או יאכל ע"י כף דלא עדיף מהא דסי' קס"ג. והביאו ה**א"ר** (ס"ק כז) וכתו דכ"כ **בלחם המודות** (חולין פ"ח אות ע"ב). וכ"כ **בעטרת צני** (ס"ק י"א) דנר' דעכ"פ ראה לאכול ע"י מפה, ועי' לקמן סי' קס"ג.

וכן הוא **בחיי אדם** (ככל"מ סי"א) דאחר שהביא דינא דמי שהוא בדרך ואין מים מצויים לפניו ברחוק יותר מד' מילין, כתב דהולך במקום סכנה שירא לחפש אחר מים מותר לאכול ג"כ במפה. וכדבריהם העלה לדינא כ**במשנ"ב** (ס"ק ל"ז) דמ"מ במפה צריך לכורך ידיו כדבסי' קס"ג.

ואף **הרב מטה יוסף** גופיה (שם אות ל"ב) העלה כדבריהם, וביאר דמסקנת הב"י בסי' קס"ג דאם אין מים מצויים לו יכרוך ידיו במפה קאי נמי על מקום סכנה. וכן נקטו לדינא **בחסד לאלפים** (סעי קנ"ט סי"ב) ו**בכה"ח** (לגר"ח סופר זצ"ל - סי' קנ"ח ס"ק ע"א).

ויש לצרף לדבריהם דעת הסוברים דההיא דינא הוא דוקא ביוצא למלחמה, וכנזכר לעיל. וכ"כ בהגהות ה**גר"א** (ס"ק כז) דדברי המחבר אינם מוכרחים, כמ"ש ה**ר"י יהונתן** שם דדוקא מתנה היוצא למלחמה ואפי' רשות, אבל שירא ההולכת במקום למקום לא, דדין שירא בד' ידיים אלו כדן יחיד העומד בביתו ע"כ.

וכמ"ש בגמ' (שם ע"רובין יז) וכמ"ש בתוספתא פ"ב דעירובין וכו', אלא דדעתו (דהמחבר) דמקום סכנה כמלחמה דמי, וכמ"ש התוס' בעירובין כא: ד"ה מוטב, וזהו שכתב במדבר או וכו'.

העולה לדינא - הנמצא במקום סכנה ואין לו מים, פטור מנטילת ידיים. ומ"מ דעת רבים מהאחרונים דצריך לכורך ידיו במפה.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מופר

עניני בטחון בשם

" **הבטחון בה' בכל שלבי החיים של הבית היהודי** - ... ההשגחה הפרטית המיוחדת שה"משפחה" זוכה לה - אינה מצומצמת בנקודה אחת מחיי הבית. אם נתברר לנו, כי "בית" הוא נושא השכינה בישראל, הרי ברור ופשוט גם כן, כי **הבית הוא בית מדרש לבטחון**. עד כה לא ייחדנו את הדיבור על הבטחון בה', אף כי זוהי מעלה כה נגובה, חייכינו עד עכשיו, **כי בית מיוסד כולו על בטחון, ומאש א אפשר לנהל בית אפילו יום אחד מבלי להיות בטוח בה'.** כל חיי הפרנסה, כל חיי המשפחה, הריון, לידה, גידול בנים - הכל מראה לבני הבית כל יום ממש, כי אין להם לסמוך אלא על אבינו שבשמים. שלוח נפשית ומנוחת נפש שורה רק בלב אדם הרואה השגחה ה' בחיי ביתו.

בטחון מרגיע את הפחדים המכרסמים בלב כל בן אדם. החי באמונה ברורה וודאית בהשגחה העליונה, חי בעולם בטוח, שהוא יודע שאי אפשר ומן הנמנע המוחלט שיבוארו מקרה מן החוץ ויפגע בו לרעה מבלי שהבורא עולם הזמין אותו היותו מגיע לו מצד מעשיו או מצד אמיתת עצמו...". (על שור ח"א עמ' רנח)

נערך ע"י מה"ם "עבודת המועדים"

הצטרפות לרשימת התרומות ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

נתרם להצלחת התורם ומשפחתו | שמעתא עמיקתא - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503